

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СФЕРИ ПЛАНУВАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ТА АДМІНІСТРУВАННІ

METHODOLOGICAL BASES OF RESEARCH OF THE SPHERE OF PLANNING OF INTEGRATED DEVELOPMENT OF COMMUNITIES IN PUBLIC MANAGEMENT AND ADMINISTRATION

Розглядаються методологічні засади дослідження сфери планування інтегрованого розвитку громад. Визначається роль публічного управління та адміністрування у формуванні інтегрованого розвитку громад України з огляду на постійне посилення впливів процесів децентралізації владних повноважень. Аналізуються основи дослідження сфери планування інтегрованого розвитку громад, визначається мета дослідження – визначення методологічних засад сфери планування інтегрованого розвитку громад як основи для практико-орієнтованого аналізу планування розвитку територій, що є необхідною умовою ефективної інтеграції України до європейських спільнот. Визначаються необхідними процеси вдосконалення нормативно-правового забезпечення планування інтегрованого розвитку громад у частині узгодженості планів різного адміністративно-територіального рівня, організаційного забезпечення розвитку спільнот. Досліджується багаторівневий підхід у сфері планування інтегрованого розвитку громад, який надає повний та ґрунтовний аналіз і підвищує ефективність застосування різних інструментів та практик місцевого розвитку. Актуалізуються програмний та проектний підходи до ефективного запровадження інтегрованого планування розвитку громад у сучасних умовах децентралізації владних повноважень та суспільних трансформацій. Визначаються основні принципи щодо врахування інтересів громад та впровадження будь-яких ініціатив з місцевого розвитку у сфері планування розвитку територій. Обґрунтовується важливість залучення громади до визначення пріоритетних завдань та пошуку рішень просторового розвитку задля ефективного планування та проектування на місцевому рівні.

Ключові слова: інтеграція, планування, методологічні засади, інтегрований розвиток громад, місцеве самоврядування, просторовий розвиток, територіальні громади.

Methodological bases of research of the sphere of planning of integrated development of communities are considered. The role of public administration and administration in the formation of integrated development of Ukrainian communities is determined in view of the constant strengthening of the influences of the processes of decentralization of power. Bases of research of sphere of planning of the integrated development of communities are analysed, a research aim – determination of methodological principles of sphere of planning of the integrated development of communities as bases is determined for the practical analysis of planning of development of territories that are the necessary condition of effective integration of Ukraine to European communities. Necessary processes of improvement of normative-legal maintenance of planning of integrated development of communities in the part of coherence of plans of different administrative-territorial level, organizational maintenance of development of communities are defined. The multilevel approach in the field of integrated community development planning is studied, which provides a complete and thorough analysis and increases the effectiveness of various tools and practices of local development. Program and project approaches to the effective implementation of integrated community development planning in modern conditions of decentralization of power and social transformations are being updated. The basic principles for taking into account the interests of communities and the implementation of any local development initiatives in the field of territorial development planning are defined. The importance of community involvement in setting priorities and finding spatial development solutions for effective planning and design at the local level is substantiated.

Key words: integration, planning, methodological principles, integrated development of communities, local self-government, spatial development, territorial communities.

УДК 351
DOI <https://doi.org/10.32843/pma2663-5240-2021.24.7>

Вяхірів М.О.

аспірант кафедри регіонального управління, місцевого самоврядування та управління містом
Національна академія державного управління при Президентіві України,
заступник Обухівського міського голови

Постановка проблеми в загальному вигляді. В умовах трансформаційних процесів розвитку територіальних спільнот питання визначення методологічних засад сфери планування інтегрованого розвитку громад набувають значної актуальності. Під час вдосконалення процесів децентралізації владних повноважень сфера публічного управління та адміністрування в межах територіальної громади стає сферою особливих відносин громади і влади, що вимагає визначення базових основ інтеграційних процесів. З метою розвитку суспільних відносин процес інтегрова-

ного розвитку громад повинен розумітися як цілісний механізм у взаємозв'язку і взаємодії його основних елементів. Сьогодні, коли органи місцевого самоврядування наділені значними повноваженнями і можливостями визначати напрями ефективного розвитку своїх громад, виникає потреба у запровадженні адекватних управлінських інструментів у практику діяльності місцевої влади. До таких інструментів, безумовно, відноситься визначення методологічних засад дослідження планування інтегрованого розвитку територіальної громади, ефективність засто-

сування якого визнана досвідом європейських країн.

Актуальність визначення методологічних засад сфери планування інтегрованого розвитку громад полягає в підвищенні ролі органів місцевого самоврядування, децентралізації владних повноважень та передачі значних функцій на місцевий рівень. Потреба в запровадженні сучасних управлінських практик стає більш вагомим в сучасних реаліях сьогодення з урахуванням підвищення впливу територіальних громад на рішення органів публічної влади та участі громадян у вирішенні нагальних питань розвитку території.

Сучасний розвиток методологічних підходів у сфері інтегрованого планування територіальної громади як складової частини публічного управління та адміністрування недостатньо досліджений, але в цьому науковому напрямі є певні напрацювання. Деякі дослідження стосуються процесів розвитку інтеграції європейських спільнот, у достатній мірі представлена сфера планування інтегрованого розвитку міст та міських поселень. Європейський досвід інтегрованого розвитку громад та його методологічні засади представлені в науковій літературі, але цей досвід потребує аналізу та адаптації. Розвиток місцевого самоврядування в умовах трансформаційних процесів вимагає ґрунтовного вивчення питань методології дослідження сфери планування інтегрованого розвитку громад.

Мета статті. На розвиток територіальних спільнот впливає багато різноманітних факторів, тому в умовах сьогодення виникає потреба в цілісному та ефективному плануванні інтегрованого розвитку територіальних громад. Такий напрям був використаний у розвитку європейських міст і міських поселень та продемонстрував свою результативність. З урахуванням вищевказаного визначається доцільним вивчення методологічних засад планування інтегрованого розвитку громад.

Виклад основного матеріалу. У період переформування територіальних громад та децентралізації владних повноважень дослідження в галузі публічного управління та адміністрування постають перед рядом факторів, які позначаються на необхідності сталого розвитку територій, зменшення негативного впливу на екологічний стан землекористування та ефективного використання навколишнього простору. Тому з метою підвищення ефективності використання просторових ресурсів громад і мінімізації негативного впливу урбанізаційних процесів і, як наслідок, прийняття результативних рішень органами влади доцільним є вивчення основ системи

планування інтегрованого розвитку громад з урахуванням принципів багаторівневого врядування.

У сучасних умовах розвитку системи місцевого самоврядування відбувається вдосконалення теоретико-методологічних засад сфери інтегрованого розвитку громад як українськими науковцями, так і міжнародними експертами. Але основні положення сфери дослідження потребують додаткового обґрунтування та деталізації з урахуванням євроінтеграційних процесів та децентралізації владних повноважень в Україні. Нормативно-правове забезпечення планування інтегрованого розвитку громад вимагає вдосконалення в частині узгодженості планів різного адміністративно-територіального рівня, організаційного забезпечення розвитку спільнот. Методологічні підходи до розроблення планів інтегрованого розвитку громад та оцінки результативності виконання цих документів потребують деталізації, в тому числі з використанням напрацювань країн Європейського Союзу у сфері розвитку території.

Термін «інтеграція» походить від латинського кореня «*integrum*» – ціле та «*integratio*» – відновлення, що в перекладі означає поєднання, взаємопроникнення, процес взаємозближення, утворення взаємозв'язків, заповнення, возз'єднання, згуртування, об'єднання політичних, економічних, державних і громадських структур у межах регіону, країни, світу. У тлумачному словнику Оксфордського університету «інтеграція» розглядається як «акт чи процес поєднання двох чи більше частин таким чином, щоб вони функціонували разом» [1]. З точки зору територіального розвитку інтеграція визначається як процес об'єднання будь-яких елементів (частин) в одне ціле, процес взаємозближення й утворення взаємозв'язків; згуртування, об'єднання політичних, економічних, державних і громадських структур у рамках регіону, країни, світу [2].

Європейська хартія місцевого самоврядування є важливим аспектом інтеграційних процесів у Європі, що корегує та виступає за налагодження транскордонного співробітництва. Під час проведення аналізу міжнародних форм просторової інтеграції в Європі В. Павліха та І. Копач зазначають, що «важливими документами для просторового розвитку є також Європейська хартія регіонального/просторового планування та Європейська стратегія територіального планування» [3, с. 140].

Основні засади інтегрованого розвитку громад та планувальні підходи до територіального розвитку зафіксовано Лейпцизькою хартією «Міста Європи на шляху до сталого розвитку».

Базові принципи інтеграційних процесів застосовуються щодо територій європейських країн, а також використовуються (інколи частково) в країнах євроінтеграційного напрямку. Лейпцизька хартія «Міста Європи на шляху до сталого розвитку» визначає інтегрований підхід до планування як необхідну основу для довгострокового розвитку європейських міст [4]. Згідно із цим документом політика інтегрованого розвитку міських територій є процесом, в якому координуються просторові і тимчасові аспекти основних напрямів міського розвитку. Політика інтегрованого розвитку населених пунктів реалізується через так звані інтегровані плани місцевого планування та розвитку. У цих планах визначено просторовий, тимчасовий і фактичний складники розвитку територій та інтеграцію управлінських практик, планові ресурси для досягнення цілей.

Глосарій термінів з питань регіонального розвитку та просторового планування, який було представлено і розглянуто на 14-й сесії Конференції міністрів з питань просторового/ регіонального планування (СЕМАТ) в Лісабоні (Португалія) 26–27 жовтня 2006 р., інтегроване планування (на відміну від секторального планування) визначає як процес, який поєднує різноманітні заходи з планування на різних рівнях та в різних секторах, що забезпечує можливість ухвалення стратегічних рішень та синоптичний погляд на ресурси та зобов'язання відповідних суб'єктів. Інтегроване планування виконує роль центрального вузла, де сходяться разом інституційні ініціативи та розподіл ресурсів. У контексті інтегрованого (або загального) планування економічні, соціальні, екологічні та культурні фактори комбінуються для ухвалення таких рішень стосовно використання земель та об'єктів, які мають забезпечити сталий територіальний розвиток [5].

В.Я. Чевганова визначає інтегрований розвиток міста як той, що зумовлює застосування нового підходу до реалізації його стратегічної політики. Цей підхід є інтегрованим, оскільки поєднує взаємну дію економічного, соціального, екологічного і структурного розвитку міст. Концепція інтегрованого підходу в розвитку міст розроблена в 90-х рр. ХХ ст. у зв'язку з проектами оновлення районів у несприятливих умовах. Інституціональна основа інтегрованого підходу до оновлення міського середовища визначена Європейською комісією шляхом пілотних проектів, що стосуються міст [6].

Інтегрований розвиток як концепт моделі управління самоврядних територій розглядає О.В. Бузун і вважає його послідовним і комплексним завданням у сфері забезпечення

ефективного управління, яке повинно мати паралельні зміни в напрямі публічності, партисипативного і транспарентного розвитку [7]. Така політика інтегрування самоврядних спільнот зумовлює застосування нового підходу до реалізації їхньої стратегічної політики. Цей підхід є інтегрованим, оскільки поєднує взаємну дію економічного, соціального, екологічного і структурного розвитку територій.

Цікаво, що під час аналізу сфери планування територіального розвитку першочергово розглядається безпосередньо територія, а потім її соціальні, економічні та екологічні складники. Якщо ж здійснюється аналіз розвитку територіальної громади, то передусім дається характеристика власне громади (населення), потім розглядається територія як просторова основа для розміщення цієї громади, а далі – соціальні, економічні й екологічні показники розвитку даної території, тобто принципів відмінностей між аналізом розвитку території та територіальної громади немає, оскільки обидва види аналізу орієнтовані на розгляд території як єдиної соціо-еколого-економічної системи й орієнтовані на врахування інтересів населення територій [8].

Н.О. Хижнякова визначає, що здійснення аналізу розвитку територій передбачає його орієнтацію на потреби й інтереси територіальної громади. При цьому розглядаються питання забезпечення соціального добробуту населення території, які мають бути вирішені через досягнення економічної стабільності та фінансової самодостатності територіальної громади. Водночас мають бути задоволені потреби людей у чистому довкіллі, належній якості природних ресурсів, відпочинку [9].

Методологічні засади як інтегрованого міського розвитку, так і розвитку самоврядних територій визначають пріоритетними якісні параметри формування і використання навколишнього простору, ефективність середовища проживання населення, результативність використання просторових та земельних ресурсів, багатофункціональність комунікацій на території, активну участь громадян у процесах містобудування, прозорість сфери планування та розвитку територій. Зрозуміло, що багаторівневий підхід у дослідженні сфери планування інтегрованого розвитку громад надає більш повний і ґрунтовний аналіз і, як наслідок, підвищує ефективність застосування різних інструментів та практик місцевого розвитку.

О.В. Берданова, В.М. Вакуленко наголошують про необхідність застосування *інтегрованого* стратегічного підходу до місцевого розвитку *взагалі, коли видозмінюються функції,*

що реалізуються під час планувального процесу, зазнає змін сама роль планування в системі місцевого управління. Воно все більше стає інструментом підвищення конкурентоспроможності територій і регіонів, засобом згуртування різних суб'єктів територіального розвитку навколо нових цінностей і довгострокових пріоритетів. Така активізація планувальної діяльності, з одного боку, є законним етапом розвитку регіонів та окремих територій, з іншого – намаганням знайти адекватні інструменти, які би допомагали відповісти на виклики сучасного глобалізованого світу, коли істотно пришвидшуються різноманітні зміни, в тому числі політичні, економічні, соціальні, технологічні, екологічні тощо [10].

Цікавим є комунікаційний підхід щодо визначення багаторівневості планування інтегрованого розвитку громад. За думкою авторів, інтегроване просторове планування виконує важливу комунікаційну функцію, метою якої є досягнення консенсусу щодо бачення розвитку території між стейкхолдерами та різними рівнями врядування – місцевим, районним, обласним. Потреба в інтегрованому плануванні зумовлена значним ускладненням планувального процесу та постійними швидкими змінами в усіх сферах життя соціальними, економічними та політичними [11]. Вважається, що саме методологічні засади дослідження інтегрованого розвитку визначають полікомпонентність його визначення, не обмежуючи аналіз одним або двома підходами щодо вивчення.

Правове підґрунтя методологічного підходу до сфери планування інтегрованого розвитку громад потребує подальшого вдосконалення. У Проєкті розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції запровадження інтегрованого розвитку громад та затвердження плану заходів з її реалізації» визначається, що інструментом упровадження принципів сталого розвитку, що забезпечує досягнення та реалізацію домовленостей між громадою, владою, бізнесом стосовно довгострокових пріоритетів розвитку громади, є інтегрований розвиток. Запровадження інтегрованого розвитку громад передбачається через стимулювання розроблення із залученням громадськості та зацікавлених сторін та затвердження органами місцевого самоврядування концепцій інтегрованого розвитку громад та планів дій з реалізації їхніх положень [12]. Також у цьому документі визначаються принципи, на яких базується сфера планування інтегрованого розвитку громад: партисипації, що передбачає максимальне залучення та інформування всіх заінтересо-

ваних сторін громади на всіх етапах процесу розроблення документів з розвитку громади та врахування всіх відповідних інтересів; міждисциплінарності, що передбачає врахування всіх аспектів соціально-економічного розвитку громади та взаємних впливів чинників різних галузей та сфер соціально-економічних процесів, а також ризиків різних рівнів; просторового представлення, що передбачає відображення даних, результатів аналізів, складників бачення майбутнього у вигляді загального уявлення, пріоритетів та стратегічних цілей, передбачених проєктів, програм та правил у вигляді геопросторових шарів (із використанням інструментів містобудівного кадастру), врахування просторових взаємних впливів чинників різних галузей та сфер соціально-економічних процесів [12].

У Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель» від 17 червня 2020 року № 711-ІХ (набуває чинності 24 липня 2021 року) концепція інтегрованого розвитку території територіальної громади визначається як документ стратегічного планування, який може розроблятися на замовлення органу місцевого самоврядування із залученням місцевих мешканців, суб'єктів господарювання, що зареєстровані та/або здійснюють господарську діяльність на території відповідної територіальної громади або мають намір здійснювати таку діяльність у межах відповідної території, і визначає довгострокові, міждисциплінарні, просторові та соціально-економічні пріоритети розвитку території, є вихідними даними для розроблення містобудівної документації на місцевому рівні на принципах сталого розвитку з метою підвищення якості життя, доступності та рівності можливостей, сприяння розвитку соціальних суспільних відносин та ділової активності, оптимізації адміністративної діяльності, відповідає державним і регіональним програмам розвитку та затверджується відповідним органом місцевого самоврядування [13].

З точки зору наукового підходу дослідження сфери інтегрованого розвитку громад, саме він (інтегрований розвиток) вважається більш відповідним інтересам місцевої спільноти, ніж, наприклад, галузевий. Активне використання ресурсів на місцевому рівні часто є головним важелем підприємництва та економічної діяльності, тоді як захист і відновлення цих ресурсів є головною цінністю для підходів, спрямованих на збереження навколишнього середовища. Ці відмінності, які видаються непримиренними, можуть насправді бути збалансовані, якщо процес

планування розвитку побудований у такий спосіб, щоб підкреслити, а не ігнорувати взаємну залежність. Саме тому комплексний (інтегрований) підхід відповідає потребам щодо забезпечення сталого розвитку краще, ніж галузевий підхід. На нижчих рівнях урядування, як правило, більше зацікавлені в гармонізації з політикою і планами вищого рівня, оскільки вони безпосередньо стикаються з економічними, соціальними та екологічними проблемами, що породжені економічною кризою і структурними змінами. На нижчих рівнях наслідки цих процесів помітні найбільш чітко: втрата робочих місць; громадяни стикаються з проблемами сучасності, тоді як забруднення навколишнього середовища і нераціональне використання природних ресурсів ставлять під загрозу благополуччя майбутніх поколінь. Ці проблеми можуть бути вирішені тільки за допомогою узгодженої політики і планів на різних рівнях через узгодження інтересів різних компонентів і секторів у відповідності до спільного бачення майбутнього [14, с. 12].

Вчені країн Європейської спільноти надають сфері планування інтегрованого розвитку громад практичний характер та розкривають його сутність через розроблення та консолідацію певних документів регіонального та місцевого рівня. Так, Х.А. Крачунов визначає інтегрований план міського планування і розвитку як сукупність пов'язаних у часі та просторі проєктів, дій та інвестиційних розробок, який інтегрує заходи і об'єднує різнорідних учасників для спільної участі, а також сприяє реалізації стратегії розвитку міста, описує конкретні пріоритети розвитку, певні в обласному плані розвитку, в загальному будівельному плані й інших стратегічних документах [15]. Саме інтегрований план представляє конкретизацію цих документів, оскільки має практичне спрямування й одночасно служить основним інструментом планів регіонів та міст щодо забезпечення необхідними для цього інвестиційними ресурсами.

У сучасних умовах децентралізації владних повноважень актуальним у сфері місцевого розвитку є програмний та проєктний підхід до ефективного запровадження інтегрованого планування громад. Так, представники органів місцевого самоврядування брали участь у програмі «Інтегроване просторове планування для об'єднаних територіальних громад». Програма була спрямована на підвищення компетенцій представників громад у питаннях стратегічного просторового розвитку та сталого землекористування. Участь у програмі, яка здійснювалась за підтримки Програми «U-LEAD з Європою», визначала розроблення

учасниками концепції стратегічного просторового розвитку під керівництвом міжнародної команди експертів. Концепція дозволяє запланувати довгостроковий інтегрований розвиток усієї території громад з урахуванням національного та регіонального рівнів, з акцентом на стале використання природних ресурсів і земель. Відповідаючи на просторові, економічні, екологічні та соціальні виклики, що стоять зараз перед об'єднаною громадою, концепція просторового розвитку передбачає створення концепцій розвитку соціальної та транспортної інфраструктури, екологічного плану території громад, а також розроблення пілотних проєктів залучення інвестицій [16]. Планування інтегрованого розвитку міст і територій, його запровадження в нашій країні має проєктний складник розвитку з визначенням концепції як основного методологічного інструментарію. Проєкт «Інтегрований розвиток міст в Україні» був створений у рамках міжурядової співпраці України та Німеччини. Метою проєкту є розроблення та впровадження концепцій інтегрованого розвитку міст та районів у містах України, зокрема Подільського району м. Києва, Житомира, Полтави, Львова, Чернівців, Вінниці, Мелітополя, Харкова з урахуванням потреб усіх верств населення і територіальної громади. У межах цього проєкту було запроваджено Концепцію інтегрованого розвитку Подільського району м. Києва, метою якої є окреслення ключових просторових та змістових принципів розвитку району на найближчі роки. У розробленні брали участь представники державної, міської та районної влади, члени партнерських організацій, мешканці Подільського району.

Проєкт «Інтегрований розвиток міст в Україні» спочатку впроваджений в містах, а з 2018 року до проєкту долучився Подільський район в місті Києві [17]. Інтегроване міське планування району великого міста в сучасних умовах є інструментом до створення стратегій просторового розвитку, що передбачає залучення всіх зацікавлених сторін та тісну міждисциплінарну взаємодію.

У місті Вінниця в рамках проєкту «Інтегрований розвиток міст в Україні» було дано старт іншим важливим інфраструктурним проєктам, які мають реалізовуватися за принципами інтегрованості та справляють міжсекторальний вплив на розвиток окремих районів міста. Це інфраструктурний проєкт «Вінницька Миля», який передбачає комплексну реконструкцію проспекту міста, створення комфортного міського середовища для жителів. Ще один проєкт – реконструкція парку «Хімік». Хоча він є інфраструктурним, його основна

мета – напрацювання кейсу з партисипації жителів міста на початкових етапах створення проектів міського розвитку. Інший проект стосується створення транспортної моделі міста, яка, враховуючи головні ідеї цієї Концепції інтегрованого розвитку, має на меті створення оптимальної моделі міської мобільності Вінниці [18]. Ці проектні ідеї розробляти паралельно, вони мають багатовекторний характер та включені в галузеві частини Концепції інтегрованого розвитку міста Вінниці до 2030 р., оскільки є міжсекторальними. Реалізація таких проектів відіграє важливу роль в удосконаленні просторового розвитку територій міста та покращенні його інфраструктурної складової частини.

Вдосконалення процесів реформування самоврядних територій та децентралізації владних повноважень виявить для спільнот нові можливості розвитку. Дотепер всі питання сфери планування розвитку територіальної громади вирішувались на рівні міст та сіл, але з недавніх трансформацій суспільного розвитку кількість самоврядних територій збільшується. Ці процеси безпосередньо впливають на якість життя громадян та просторовий розвиток територій громад, і тому розроблення та ефективна реалізація планів розвитку громад потребує подальшого вдосконалення. Консолідація суспільного розвитку, особливо за добровільного об'єднання територіальних громад, потребує базового підґрунтя в процесах розвитку планувальних та проектних рішень. У реаліях сьогодення територіальні громади усвідомлюють залежність від наявного ресурсного потенціалу території та можливості спільноти впливати на просторовий, економічний, соціальний, інноваційний тощо розвиток своєї території. Органи публічної влади отримують більші можливості для належного виконання своїх повноважень та несуть відповідальність за планування свого розвитку, за економічне зростання, впровадження інноваційних рішень та інвестиційну привабливість території. Збільшення кількості просторових і територіальних ресурсів, ширші повноваження вимагають глибших знань та ширшого розуміння процесів інтегрованого розвитку. Актуальними складниками планування в умовах децентралізації стають процеси консолідації, мобільність місцевого розвитку та інфраструктурні трансформації, а також виникнення синергетичного потенціалу, що базується на взаємовпливі місцевих факторів. Методологія планування місцевого розвитку в передових країнах світу дозволила накопичити знання для використання кращих інструментів місцевого розвитку, публічного

управління та ефективної реалізації планування стратегій, програм та проектів місцевого розвитку. Цей досвід теоретико-методологічних знань є важливим у багатьох аспектах і має широке застосування.

Усвідомлення необхідності використання сучасних методологічних підходів до планування розвитку територіальних громад, зумовлене децентралізацією владних повноважень, покращує ефективність та результативність управління на місцевому рівні і сприяє ефективній реалізації заходів та забезпеченню досягнення цілей розвитку місцевої спільноти.

Сучасні методологічні принципи використовуються під час розроблення планів і визначають, яким чином громада чи органи місцевого самоврядування повинні виконувати завдання з досягнення цілей місцевого розвитку громад, щоб діяльність і заходи були послідовними і мали максимальний результат. Основні ключові принципи, які слід враховувати під час планування розвитку громад та впровадження будь-яких ініціатив з місцевого розвитку, такі:

- Необхідність застосування системного всебічного та комплексного підходу до місцевого розвитку;
- Місцеве лідерство та бачення перспектив;
- Творчість та креативність;
- Створення партнерств, залучення громади та налагодження співпраці;
- Необхідність переходу від закритих місцевих економік до відкритих глобальних систем;
- Місцевий розвиток має бути спрямований на досягнення стратегічних цілей, але водночас він повинен демонструвати певний позитивний ефект у короткостроковому періоді;
- Місцевий розвиток має бути процесом випереджувального характеру, гнучким та адаптивним;
- Оперативність та націленість на дії;
- Програми й заходи з місцевого розвитку мають бути прозорими й підзвітними.
- Зростання конкурентоспроможності [8, с. 21–23].

Необхідність застосування даних принципів під час планування інтегрованого розвитку громад відповідає сучасним тенденціям суспільного розвитку. План інтегрованого розвитку громади буде дієвим, якщо він не обмежується одним складником. Інтегрований розвиток за своєю суттю і повинен бути багатоплановим, аналізуючи багато проблем та шляхів їх вирішення. Лідерство як фактор ефективного публічного адміністрування може суттєво підвищити ефективність діяльності місцевих органів влади щодо забезпе-

чення ефективної консолідації та забезпечити співпрацю із громадою, партнерами та зацікавленими сторонами у визначенні пріоритетних напрямів плану інтегрованого розвитку територій. Креативність у плануванні полягає в пошуку та запровадженні новітніх рішень, не схожих з усталеними інструментами управління. У сфері просторового розвитку громад достатньо представлені креативні рішення, особливо в країнах Європейського Союзу. Залучення громади до визначення пріоритетних завдань та пошуку рішень просторового розвитку є необхідною складовою частиною ефективного планування і проектування на місцевому рівні. В умовах глобалізаційних трансформацій суспільство вимагає бути більш гнучкими перед міжнародними викликами, при цьому акцентуючи увагу на місцевому розвитку. Довгостроковість планування інтегрованого розвитку громад повинна базуватись на проміжних здобутках, короткострокових досягненнях задля підтримки позитивного впливу таких перетворень на місцеву спільноту. Гнучкість та адаптивність повинна бути динамічним регулятором впливу навколишніх обставин на сферу планування, особливо в просторовому розвитку територій. Сьогодні можна прогнозувати певні процеси місцевого розвитку (демографічні зміни, міграція населення, економічні трансформації тощо) та користуватись цими змінами задля покращення життя та діяльності громади. Оперативність і націленість на дії визначає чітке запровадження термінів, алгоритму та методів реалізації плану інтегрованого розвитку, що в кінцевому етапі покращує його ефективність. Прозорість і підзвітність визначає залучення громади до спільного вирішення питань і підвищення дієвості планування місцевого розвитку за принципом відкритого обговорення процесу інтеграції самоврядних спільнот. Зростання конкурентоспроможності – важлива складова частина діяльності у сфері планування місцевого розвитку громад. Будь-яка громада бажає бачити свою територію привабливою для потенційного розвитку, що забезпечить конкурентоспроможність місцевої спільноти, забезпечить розвиток та ефективне використання наявних ресурсів.

Висновки. У процесі систематизації основних дослідницьких підходів до розкриття методологічних засад у сфері планування інтегрованого розвитку територіальних громад установлено, що інтегрований розвиток на місцевому рівні зумовлює застосування нових підходів до визначення базових складників методології планування інтегрованого

розвитку спільнот. При цьому планування інтегрованого розвитку громад варто розуміти як одночасне врахування максимального числа потреб та інтересів, що будуть відповідати або відповідають потребам громади і поєднують діяльність просторових, секторальних і пріоритетних напрямів розвитку територіальної спільноти. Сам інтегрований підхід у планувальній сфері передбачає також узгодження потреб різних секторів економіки в розвитку суспільного простору і тих переваг, які може надати той чи інший планувальний напрям територіальній громаді.

Громади мають брати активну участь у питаннях публічного управління та адміністрування, в можливості розроблення й підтримки рішень використання просторових ресурсів на місцевому рівні, визначати пріоритетні саме для цієї місцевості містобудівні програми місцевого розвитку.

Сфера планування інтегрованого розвитку територіальних громад визначає комплексний підхід до визначення концептуальних засад розвитку територій з урахуванням пріоритетів саме цієї спільноти. Методологічні засади та їх оновлення надають можливість аналізувати та вдосконалювати складники системи інтегрованого розвитку територій. Концепція інтегрованого розвитку територій як інструмент підвищення ефективності місцевого врядування повинна бути побудована на чітких принципах, конкретних цілях та визначати спільні просторові наміри громади. У сучасних умовах визначення методологічних засад дослідження сфери планування інтегрованого розвитку територій надає можливість використання кращих принципів та категорій на основі комплексного підходу для ефективного розвитку місцевих громад.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English / ed. by Sally Wehmeier. 6 ed. Oxford : University Press, 2000. 1 540 p.
2. Інтеграція. URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Інтеграція> (дата звернення: 28.04.2021).
3. Павліха Н.В., Копач І.В. Європейська інтеграція інтересів щодо досягнення перспектив сталого просторового розвитку. *Європейська інтеграція: досвід Польщі та України* : кол. моногр. / за заг. ред. Н.В. Павліхи. Луцьк ; Люблін : Drukarnia Kolor Lublin, 2013. 158 с.
4. Лейпцизька Хартія «Міста Європи на шляху сталого розвитку». URL: http://2.auc.org.ua/sites/default/files/leypczizka_hartiya.pdf. (дата звернення: 29.04.2021).
5. Регіональний розвиток та просторове планування територій: досвід України та інших держав-членів Ради Європи. Збірник / В.С. Куйбіда та ін. Київ : Видавництво «Крамар», 2009. 170 с.

6. Чевганова В.Я., Григор'єва О.В. Європейський досвід інтегрованого розвитку міст. *Економіка і регіон*. 2017. № 5 (66). С. 10–14.

7. Бузун О. Концепт інтегрованого розвитку самоврядних територій. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2018/2018_04\(39\)/25.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2018/2018_04(39)/25.pdf). (дата звернення: 07.05.2021).

8. Планування розвитку територіальних громад : навч. посібник для посадових осіб місцевого самоврядування / Г. Васильченко та ін. ; Асоціація міст України. Київ : ТОВ «Підприємство «Ві ен ей», 2015. 256 с.

9. Хижнякова Н.О. Методологічні засади аналізу розвитку територій. URL: <http://economics.opu.ua/ejoru/2019/No1/61.pdf>. (дата звернення: 07.05.2021).

10. Берданова О., Вакуленко В. Стратегічне планування місцевого розвитку : практичний посібник ; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні ; DESPRO. Київ : ТОВ «Софія-А», 2012. 88 с.

11. Що таке інтегроване просторове планування? URL: <http://hromada.canactions.com>. (дата звернення: 08.05.2021).

12. Проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції запровадження інтегрованого розвитку громад та затвердження плану заходів з її реалізації». URL: [\[zatverdzhennya-planu-zahodiv-z-yiyi-realizatsiyi\]\(https://www.minregion.gov.ua/base-law/gromadskisty/proekt-rozporjadzhennya-kabinetu-ministriv-ukrayini-pro-shvalennya-kontseptsiyi-zaprovadzhennya-integrovanogo-rozvitku-gromad-ta-zatverdzhennya-planu-zahodiv-z-yiyi-realizatsiyi\). \(дата звернення: 29.04.2021\).](https://www.minregion.gov.ua/base-law/grom-convers/elektronni-konsultatsiyi-z-gromadskisty/proekt-rozporjadzhennya-kabinetu-ministriv-ukrayini-pro-shvalennya-kontseptsiyi-zaprovadzhennya-integrovanogo-rozvitku-gromad-ta-</p>
</div>
<div data-bbox=)

13. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/711-20#Text>. (дата звернення: 29.04.2021).

14. Методологія планування регіонального розвитку в Україні. URL: http://cg.gov.ua/web_docs/1/2014/11/docs/Methodology_of_RD_planning.pdf. с. 12 (дата звернення: 29.04.2021).

15. Крачунов Х.А. Возможности устойчивого развития городов и промышленных зон в Болгарии. URL: http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2011_3_1_203_211.pdf. (дата звернення: 08.05.2021).

16. Програма «Інтегроване просторове планування для об'єднаних територіальних громад». URL: https://regionet.org.ua/ua/Rozpochunaetsya_programa_Integrovane_prostorove_planyvannya_dlya_obednanih_teritorialnih_gromad_dedlayn_280918_2634374.html#page (дата звернення: 01.12.2020).

17. У вересні буде презентовано напрацьований із громадою проект Концепції інтегрованого розвитку Подільського району. URL: <https://podil.kyivcity.gov.ua/news/13702.html> (дата звернення: 19.12.2020).

18. Концепція інтегрованого розвитку міста Вінниці 2030. URL: <https://www.vmr.gov.ua/Lists/IntegratedUrbanDevelopment/Default.aspx> (дата звернення: 12.12.2020).